

Недотор Ірина Василівна, к.е.н., Директор Департаменту публічної дипломатії та міжнародних відносин, +38(067)744-99-11, iryna.nedobor@gmail.com, ORCID ID: 0009-0004-7780-6296

*Громадська організація «Життя під час війни»
вул. Руденко Лариси, ба, офіс 388, м. Київ, 02141, Україна*

ДЕФОРМАЦІЯ ГАЛУЗЕВОЇ СТРУКТУРИ ТА ОЦІНКА ВТРАТ ПРОМИСЛОВО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННИХ ТА МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ВИКЛИКІВ

***Анотація.** У статті здійснено комплексний теоретико-методологічний аналіз сутності, причин та наслідків глибокої деформації галузевої структури промисловості України, що накопичувалася протягом усього періоду ринкових трансформацій під впливом відсутності послідовної державної індустріальної політики та орієнтації на неоліберальні догми Вашингтонського консенсусу. Проаналізовано руйнівні наслідки повномасштабної воєнної агресії російської федерації, які призвели до катастрофічної деструкції промислово-технологічного потенціалу країни, фізичної втрати понад 40 % металургійних потужностей та окупації стратегічної мінерально-сировинної бази. Здійснено кількісне оцінювання прямих збитків продуктивних секторів економіки на основі інтегрованих звітів Світового банку, серій Rapid Damage and Needs Assessment та оцінок KSE Institute, а також охарактеризовано довгостроковий мультиплікативний ефект непрямих втрат виторгу промислових підприємств. Обґрунтовано методичні підходи до юридичної верифікації воєнних втрат та розрахунку упушеної вигоди суб'єктів господарювання за методом компаундування грошових потоків відповідно до вимог спільної Методики Міністерства економіки та Фонду державного майна України. Досліджено процеси вимушеної релокації підприємств у західні регіони країни, що сформували феномен адаптивної інвестиційної привабливості та заклали інфраструктурний каркас для розвитку екоіндустріальних парків на засадах циркулярної економіки. На основі виявленого у 2023–2024 роках тренду адаптивного відновлення обробних галузей та функціонування Чорноморського морського коридору доведено життєздатність вітчизняного бізнесу та визначено стратегічні орієнтири поствоєнної відбудови, які передбачають повну відмову від експортно-сировинної моделі на користь глибокої неоіндустріалізації, впровадження шостого технологічного укладу та екологічних стандартів Green Deal для глибинної інтеграції України до європейського економічного простору.*

***Ключові слова:** деформація галузевої структури, промислово-технологічний потенціал, деіндустріалізація, воєнні збитки, упушена вигода, релокація підприємств, індустріальні парки, неоіндустріальна модернізація..*

Nedobor Iryna, Candidate of Economic Sciences, Director of the Department of Public Diplomacy and International Affairs, +38(067)744-99-11, iryna.nedobor@gmail.com, ORCID ID: 0009-0004-7780-6296

*Community Organization “Living in the Hour of War
ба Rudenko Larisi street, office 388, Kiev, 02141, Ukraine*

DEFORMATION OF THE INDUSTRY STRUCTURE AND ASSESSMENT OF LOSSES OF INDUSTRIAL AND TECHNOLOGICAL POTENTIAL OF UKRAINE IN CONDITIONS OF MILITARY AND MACROECONOMIC CHALLENGES

Abstract. *The article provides a comprehensive theoretical and methodological analysis of the essence, causes, and consequences of the profound structural deformation of Ukraine's industrial complex, which has accumulated throughout the entire period of market transformations under the influence of a consistent state industrial policy absence and orientation toward the neoliberal dogmas of the Washington Consensus. The devastating consequences of the full-scale military aggression of the Russian Federation are analyzed, which led to a catastrophic destruction of the country's industrial and technological potential, physical loss of over 40% of metallurgical capacities, and occupation of the strategic mineral and raw material base. A quantitative assessment of direct damages to the productive economic sectors is carried out based on integrated World Bank reports, the Rapid Damage and Needs Assessment series, and KSE Institute estimates, alongside characterizing the long-term multiplicative effect of indirect revenue losses of industrial enterprises. Methodological approaches to the legal verification of war losses and the calculation of foregone profits of economic entities using the cash flow compounding method are substantiated in accordance with the requirements of the joint Methodology of the Ministry of Economy and the State Property Fund of Ukraine. The processes of forced relocation of enterprises to the western regions of the country are investigated, which formed the phenomenon of adaptive investment attractiveness and laid the infrastructural framework for the eco-industrial parks development on the principles of a circular economy. Based on the trend of adaptive recovery of manufacturing industries and the Black Sea maritime corridor functioning identified in 2023–2024, the viability of domestic business is proven and strategic guidelines for post-war reconstruction are determined, which imply a complete rejection of the export-raw material model in favor of deep neo-industrialization, implementation of the sixth technological paradigm, and Green Deal environmental standards for the deep integration of Ukraine into the European economic space.*

Keywords: *structural deformation, industrial and technological potential, deindustrialization, war damages, foregone profit, enterprise relocation, industrial parks, neo-industrial modernization.*

Постановка проблеми. Стан та динаміка розвитку промислового комплексу є базовим чинником, що визначає рівень економічного суверенітету, оборонну самодостатність та загальну макроекономічну стабільність будь-якої держави. Промисловість традиційно виступає головною рушійною силою матеріального виробництва, де створюється основна частина валового внутрішнього продукту й національного доходу, а її частка в структурі розвинених країн світу історично утримується на високому рівні. Вплив промислового комплексу на фінансову, бюджетну та монетарну політику є визначальним, оскільки саме індустріальні підприємства генерують левову частку валютної виручки від експорту, забезпечують зайнятість висококваліфікованої робочої сили та виступають основними замовниками науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробок.

Проте впродовж останніх трьох десятиліть національна економіка України розвивалася в умовах накопичення глибоких структурних деформацій у відтворювальних процесах. Орієнтація на ринкові трансформації за відсутності послідовної, цілеспрямованої та науково обґрунтованої державної промислової політики призвела до передчасної деіндустріалізації та прогресуючої примітивізації структури виробництва. Замість створення умов для випереджального розвитку наукоємних галузей із високим ступенем переробки, вітчизняний промисловий сектор консервував застарілі технологічні уклади, що супроводжувалося фізичним і моральним старінням виробничого потенціалу. Це суттєво обмежило конкурентоспроможність української продукції на зовнішніх ринках, звузило географію збуту та закріпило за країною роль постачальника низькотехнологічної сировини й напівфабрикатів.

Системні структурні викривлення значно посилювалися під впливом чергових хвиль глобальних фінансово-економічних криз та пандемії COVID-19. Проте найбільш руйнівного, катастрофічного удару промислово-технологічному потенціалу України було завдано внаслідок повномасштабної воєнної агресії російської федерації. Фізичне знищення найбільших металургійних комбінатів, тимчасова окупація промислових центрів, розрив традиційних логістичних ланцюгів, блокування чорноморських портів та систематичні атаки на об'єкти енергетичної інфраструктури спричинили безпрецедентний спад виробництва й примусову деформацію просторово-галузевої структури промисловості.

У цих умовах критичного значення набуває завдання не просто фіксації прямих майнових втрат, а комплексного наукового оцінювання втрат промислово-технологічного потенціалу, включаючи розрахунок непрямих збитків та упущеної вигоди підприємств. Це є необхідною передумовою для формування доказової бази у міжнародних судових інстанціях з метою стягнення репарацій, а також для розробки стратегічних орієнтирів поствоєнної відбудови та неоіндустріальної модернізації

промисловості України на засадах інноваційності, екологічності та глибинної інтеграції до європейського економічного простору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні засади дослідження структурних трансформацій, процесів деіндустріалізації та механізмів формування промислової політики закладені в роботах широкого кола провідних вітчизняних та зарубіжних науковців. Проблемам структурної модернізації національної економіки, впливу структурних чинників на якісні показники економічного зростання та визначенню міжнародної спеціалізації присвячені фундаментальні праці таких відомих українських дослідників, як В. М. Геєць, О. С. Власюк, Я. А. Жаліло, І. В. Крючкова, Я. Б. Базилюк, Б. Є. Кваснюк, В. Р. Сіденко та Т. П. Шинкоренко. У їхніх дослідженнях обґрунтовано, що безперешкодне функціонування промислового комплексу виступає основою фінансової та макроекономічної стабільності, а ігнорування індустріального вектора розвитку веде до консервації технологічної відсталості.

Особливе місце у поглибленні теоретичного базису дослідження посідає вивчення трансформаційних процесів індустріального сектору в періоди глибоких фінансово-економічних криз. Зокрема, Г. Дугінець [1] обґрунтовує специфічний феномен деіндустріалізації, розглядаючи кризові явища та вимушене згорання застарілих виробничих потужностей не лише як деструктивний чинник, а й як стратегічне вікно можливостей для якісного структурного зсуву та перезавантаження національної економіки. У рамках цього підходу наголошується на безальтернативності відмови від низькотехнологічного сировинного укладу на користь інноваційної моделі розвитку, розширення цифрових периметрів підприємств та активного впровадження сервісних і високотехнологічних компонентів у реальний сектор для гарантування довгострокової економічної безпеки держави.

Водночас практичні аспекти деформації та вектори стабілізації промислового комплексу в умовах безпосередньої дії воєнно-економічних загроз суттєво

деталізовано у працях інших вітчизняних дослідників. Комплексний аналіз масштабів безпосередніх руйнувань, викликів та пріоритетів промислової політики у воєнний та повоєнний періоди представлено у дослідженнях Ю. І. Кіндзерського [2]. Автор ґрунтовно доводить необхідність формування принципово нової інституційної моделі реіндустріалізації України, яка має подолати наявні структурні деформації за допомогою масштабної технологічної модернізації, цілеспрямованого залучення інвестицій та стимулювання секторів із високою часткою доданої вартості, що безпосередньо мінімізує залишкові ризики втрати промислового потенціалу.

Особливості прояву фінансово-економічних криз та їхнього деструктивного впливу на галузеву структуру національного господарства в історичному контексті детально проаналізовані А. В. Волошанською [3].

Регіональний вимір розвитку та деформації промислового комплексу досліджено у працях Я. В. Гонтарук, який на прикладі переробної промисловості Подільського регіону виявила закономірності непропорційного перерозподілу інвестиційних потоків та технологічної градації підгалузей [4]. Проблематика формування та ефективного використання промислово-технологічного потенціалу через призму взаємодії державних інститутів, наукової спільноти та бізнес-сектору (концепція потрійної спіралі) висвітлена у дисертаційній роботі О. В. Белякової [5].

Питання деградації трудового потенціалу та руйнації науково-технічних кадрів як складової загальної деформації промислової структури висвітлені у дослідженнях Д. Богині [6]. Автор зазначає, що внаслідок системної кризи та втрати авторитету інженерно-технічної освіти відбувається деформація структури ринку праці, що призводить до масового відтоку висококваліфікованих кадрів за кордон та втрати інтелектуального потенціалу країни. Цей висновок корелює з дослідженнями динаміки наукових кадрів, де зафіксовано стрімке скорочення чисельності дослідників у природничих та технічних науках, що фактично перевело вітчизняну науку у режим виживання.

Оцінка руйнівного впливу повномасштабної воєнної агресії на промисловість України стала об'єктом прискіпливої уваги групи дослідників Інституту економіки та прогнозування НАН України, зокрема Л. В. Дейнеко, О. М. Кушніренко, О. О. Ципліцької та Н. Г. Гахович [7]. У їхніх роботах детально проаналізовано масштаби галузевих та регіональних втрат, досліджено процеси релокації підприємств та обґрунтовано заходи державної промислової політики щодо поствоєнного відродження промислового потенціалу як базису національної безпеки та обороноздатності. Водночас макроекономічна оцінка збитків та потреб у відновленні промислового і комерційного секторів системно здійснюється у спільних дослідженнях Світового банку, Уряду України, Європейської Комісії та ООН (звіти серії Rapid Damage and Needs Assessment – RDNA3 та RDNA4) [8], а також у щоквартальних звітах KSE Institute [9], що дозволяє інтегрувати теоретичні концепції в єдину систему з практичними розрахунками.

Метою статті є комплексний теоретико-методологічний аналіз сутності, причин та наслідків деформації галузевої структури промисловості України, кількісна оцінка прямих та непрямих втрат промислово-технологічного потенціалу внаслідок повномасштабної воєнної агресії, а також обґрунтування методичних підходів до оцінювання збитків та упущеної вигоди підприємств як передумови для розробки стратегії неоіндустріального поствоєнного відновлення.

Виклад основного матеріалу. Глибока структурна деформація промислового комплексу України не є виключно наслідком поточної війни, вона формувалася протягом усього періоду незалежності під впливом сукупності інституційних, економічних та геополітичних чинників. Перехід від планової до ринкової економічної системи відбувався за принципами «Вашингтонського консенсусу», що передбачали швидку приватизацію, лібералізацію торгівлі та мінімізацію ролі держави в економічних процесах. За відсутності системного державного протекціонізму та стратегічного планування такий підхід призвів до розриву

міжгалузевих зв'язків, втрати внутрішніх ринків збуту та швидкої деградації найбільш технологічних ланцюгів доданої вартості.

Історично промисловість України мала високий ступінь диверсифікації та значний науково-технічний потенціал, включаючи авіабудування, ракетобудування, приладобудування, транспортне машинобудування та хімію органічного синтезу. Проте в процесі ринкової трансформації відбулося викривлення пропорцій між галузями первинної та глибокої переробки, низькотехнологічними та високотехнологічними виробництвами. Динаміка структури промислового виробництва за останні десятиліття яскраво демонструє процес деградації обробного сектору. Питома вага машинобудування у загальному обсязі промислового випуску скоротилася з 30,5 % у 1990 році до 14,4 % у передвоєнні роки, а легка промисловість зазнала майже повного колапсу, зменшивши свою частку з 11,3 % до критичних 0,9 %.

Натомість відбулася консервація та гіпертрофований розвиток сировинних галузей низького переділу. Частка чорної металургії зросла з 11,0 %–12,9 % до 24,7 % від загального промислового випуску, також суттєво збільшилася вага гірничовидобувного сектору. Промисловість країни набула вираженої експортно-сировинної орієнтації, ставши надзвичайно чутливою до коливань кон'юнктури на світових товарних ринках. Для порівняння масштабу деіндустріалізації доцільно навести дані ЮНІДО, відповідно до яких обсяг доданої вартості переробної промисловості на душу населення в Україні у 2018 році становив лише 277 дол. США, що майже в 100 разів менше, ніж у лідера Європейського Союзу – Ірландії, де цей показник досягав 26,1 тис. дол. США.

Особливістю вітчизняної структури промисловості стало викривлене співвідношення між виробництвом продовольчих товарів та сектором машин і обладнання. У більшості індустріально розвинених країн світу частка машинобудування в структурі обробної промисловості є значно вищою за частку харчового сектору, що забезпечує безперервне технологічне оновлення всіх інших

галузей економіки. В Україні ж склалася протилежна ситуація, коли частка продовольчого сектору суттєво перевищувала частку сектора машин і обладнання, що є характерною ознакою деіндустріалізованої, аграризованої економіки. Процеси деіндустріалізації також глибоко уразили сільське господарство, де відбулося різке скорочення забезпеченості технічними засобами та капітальних інвестицій у модернізацію.

Зміни у структурі валової доданої вартості (ВДВ) України за основними видами економічної діяльності під впливом воєнних дій та зміни державних пріоритетів ілюструють системний зсув економічної моделі (табл. 1).

Таблиця 1 – Динаміка та чинники трансформації структури валової доданої вартості у 2021–2024 роках

Вид економічної діяльності	Частка у ВДВ у 2021 році (%)	Частка у ВДВ у 2024 році (%)	Характер та чинники структурних змін
Державне управління та оборона	6,5	21,2	Зростання у понад 3 рази внаслідок мобілізації бюджетних ресурсів на фінансування Збройних Сил
Переробна промисловість	11,8	8,2	Скорочення через фізичне руйнування великих підприємств та енергетичний дефіцит
Сільське господарство (АПК)	10,6	7,1	Падіння частки внаслідок втрати посівних площ, блокування експорту та здорожчання логістики
Добувна промисловість	5,8	3,9	Зниження через окупацію родовищ та логістичні обмеження залізничного транспорту
Транспорт та логістика	6,2	4,5	Скорочення внаслідок руйнування інфраструктури та блокування повітряного й морського простору

Джерело: розроблено автором за [10].

Дані свідчать про те, що війна змусила державу переорієнтувати фінансові потоки на сектор безпеки й оборони, тоді як традиційні драйвери економіки – промисловість та сільське господарство – суттєво втратили свої позиції у структурі національного продукту. Це поглибило передвоєнні структурні деформації та поставило перед країною виклик критичної залежності від зовнішньої фінансової допомоги.

Повномасштабне вторгнення російської федерації призвело до беспрецедентної фізичної деструкції промислово-технологічного потенціалу України. Прямі воєнні дії, масовані артилерійські та ракетні обстріли, а також тимчасова окупація територій призвели до повної зупинки або фізичного знищення сотень виробничих об'єктів. За даними Київської школи економіки (KSE Institute), станом на листопад 2024 року прямі збитки, завдані тільки промисловості, будівництву та сектору послуг України, оцінюються у \$14,4 млрд [9]. Кількість серйозно пошкоджених або повністю зруйнованих великих і середніх підприємств перевищила 426 об'єктів, а загальна кількість постраждалих суб'єктів господарювання, включаючи малий бізнес, обчислюється десятками тисяч.

Найбільш нищівного удару зазнав гірничо-металургійний комплекс, який історично забезпечував близько 10% ВВП України та понад третину всього експорту товарів. У Донецькій області, яка зазнала найбільших руйнувань, було повністю втрачено та зруйновано найбільші металургійні заводи країни – ПрАТ «Металургійний комбінат “Азовсталь”» та ПрАТ «ММК ім. Ілліча» у Маріуполі, а також ПАТ «Авдіївський коксохімічний завод». Втрата цих підприємств означала миттєве скорочення потужностей із виплавки сталі в країні на 40 % [11]. Крім того, на межі зупинки або у стані тривалого простою опинилися Нікопольський та Запорізький заводи феросплавів, Марганецький та Покровський гірничо-збагачувальні комбінати, а також ГЗК ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг».

Суттєвих деформацій зазнав хімічний сектор. У липні 2022 року Україна втратила контроль над ПрАТ «Северодонецьке об'єднання Азот», яке було найбільшим хімічним підприємством країни та провідним виробником аміаку, карбаміду й азотних добрив у Європі. Це призвело до дефіциту мінеральних добрив на внутрішньому ринку, падіння їх споживання аграріями на 40 %–70 % та зростання імпортозалежності [11]. Також через високі безпекові ризики та дефіцит енергії було зупинено діяльність більшості великих нафтопереробних та хімічних виробництв у південних та східних регіонах.

Для узагальнення масштабів прямої деструкції продуктивних секторів та інфраструктури доцільно проаналізувати інтегровані дані звітів серії RDNA4 та оцінок KSE Institute – див. табл. 2.

Таблиця 2 – Галузевий розподіл прямих збитків та стратегічні пріоритети поствоєнної модернізації економіки

Сектор інфраструктури та економіки	Прямі збитки станом на кінець 2024 року (млрд дол. США)	Оцінка довгострокових потреб у відновленні (млрд дол. США)	Пріоритетні напрями відбудови та модернізації
Житловий сектор	60,0	84,0	Капітальна відбудова багатоквартирних будинків, енергомодернізація житла
Транспорт та логістика	38,5	78,0	Відновлення 26 тис. км доріг, ремонт залізничних колій, модернізація портів
Енергетичний комплекс	14,6	68,0	Децентралізація генерації, розвиток зеленої енергетики, захист підстанцій
Промисловість та комерція	14,4	64,0	Екологічна модернізація обробних підприємств, створення індустріальних парків
Агропромисловий комплекс (АПК)	10,3	55,0	Закупівля техніки, відновлення зрошувальних систем, розмінування земель
Освіта та наука	7,3	17,7	Відновлення 3,8 тис. пошкоджених закладів, модернізація наукових лабораторій
Охорона здоров'я	4,3	15,5	Капітальний ремонт 1554 медичних об'єктів, закупівля високотехнологічного обладнання
Культура, спорт та туризм	4,0	10,2	Реставрація пам'яток культурної спадщини, відбудова спортивних комплексів

Джерело: розроблено автором за [8].

Загальна сума прямих збитків інфраструктури України станом на кінець 2024 року наблизилася до \$170–176 млрд. Оцінка довгострокових потреб у відновленні та реконструкції за методологією Світового банку (на 10-річний період) досягла астрономічних \$524 млрд. Величезний фінансовий розрив для покриття

лише першочергових потреб відновлення (який у 2025 році становив близько \$10 млрд) підтверджує, що відновлення промислового потенціалу неможливе без залучення приватного іноземного капіталу та довгострокових міжнародних програм фінансування.

Окрім прямого знищення фізичних активів, війна спричинила масштабні зміни в економічних потоках, які вимірюються як непрямі фінансові втрати (losses) за методологією Світового банку [12]. Станом на початок 2026 року аналітики KSE Institute оцінюють загальний обсяг непрямих втрат економіки України у \$1,7 трлн у вигляді втраченого виторгу підприємств та близько \$0,6 трлн у вигляді втраченої доданої вартості [13]. Останній показник більш ніж утричі перевищує обсяг довоєнного ВВП України за 2021 рік, що демонструє довгостроковий деструктивний ефект війни на спроможність економіки генерувати дохід.

Найбільші обсяги непрямих втрат виторгу сконцентровані в продуктивних секторах. Сектор торгівлі втратив \$696,3 млрд, промисловість разом із будівництвом та послугами – \$645,6 млрд, аграрний сектор – \$81,9 млрд, енергетика – \$75,3 млрд, а транспортна інфраструктура – \$60,2 млрд [13]. Ці втрати тісно взаємопов'язані через ланцюгові ефекти. Наприклад, руйнування енергетичної інфраструктури та обмеження в постачанні електрики призвели до вимушеного скорочення споживання електроенергії промисловістю на 60 % у першій половині 2022 року, що за принципом мультиплікатора зупинило виробничі процеси навіть на тих підприємствах, які не зазнали безпосередніх фізичних пошкоджень.

Ланцюгові деструктивні ефекти також яскраво проявилися у транспортно-логістичній сфері. Блокування морських портів призвело до падіння експорту металургійної продукції у 2022 році на 67,5 %, а залізничний транспорт не зміг повною мірою компенсувати ці обсяги через обмежену пропускну здатність західних прикордонних переходів та підвищення внутрішніх залізничних тарифів. Це викликало різке падіння попиту на продукцію гірничо-збагачувальних комбінатів, змусивши їх працювати на 15 %–25 % від довоєнної потужності. Блокування

транзитного потенціалу країни та знищення транспортних вузлів щороку генерує додаткові втрати ВВП на рівні понад 5 %, суттєво обмежуючи спроможність підприємств імпортувати критичну сировину та обладнання.

Додатковим чинником деформації став розрив кадрового потенціалу промисловості. Мобілізаційні процеси, внутрішнє переміщення та виїзд понад 6 мільйонів громадян за кордон призвели до гострого дефіциту інженерно-технічних та робітничих кадрів. Сектор охорони здоров'я та освіти також зазнав значних непрямих втрат (відповідно \$15,5 млрд та \$17,7 млрд), що знижує якість відтворення людського капіталу в довгостроковій перспективі та обмежує можливості інноваційного розвитку промисловості, яка критично залежить від припливу молодих спеціалістів та наукових розробок.

Юридичне закріплення та кількісна верифікація воєнних втрат є критично важливими для формування вимог щодо компенсації збитків на міжнародному рівні. Базовою правовою основою для цього процесу стала Постанова Кабінету Міністрів України № 326 від 20 березня 2022 року, яка затвердила Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії РФ. Цей документ класифікує збитки за 15 різними напрямками, серед яких окреме місце посідають економічні втрати підприємств усіх форм власності.

Для практичної реалізації положень Постанови № 326 Міністерство економіки України та Фонд державного майна України спільним Наказом № 3904/1223 від 18 жовтня 2022 року затвердили детальну Методику визначення шкоди та обсягу збитків, завданих підприємствам. Цей документ став основним інструментом для оцінки реальних збитків (руйнування основних засобів, втрати оборотних активів) та упущеної вигоди від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності [14].

Упущена вигода є складовою поняття збитків і відображає той приріст майна, якого підприємство могло б очікувати за звичайних обставин, якби його діяльність не була перервана воєнною агресією. Оцінювання упущеної вигоди згідно з

Методикою № 3904/1223 базується на концепції грошових потоків та переведення майбутніх втрачених доходів у теперішню вартість за допомогою фінансового компаундування.

Для збору первинних даних про пошкодження майна активно використовується державний Портал Дія та Реєстр пошкодженого та знищеного майна, де юридичні особи можуть самостійно фіксувати факти руйнувань із наданням фото-, відеодоказів та актів огляду місця події. Надалі ці оцінки верифікуються незалежними судовими експертами та вносяться до Міжнародного Реєстру збитків під егідою ООН, що створює легітимний механізм для майбутніх компенсаційних виплат.

Важливим механізмом збереження промислово-технологічного потенціалу в умовах активних бойових дій стала державна програма релокації підприємств. Станом на кінець 2023 року цією програмою скористалися понад 761 підприємство, які були переміщені з небезпечних східних та північних регіонів до західних областей України (Львівської, Закарпатської, Чернівецької, Івано-Франківської). Хоча на початковому етапі частка релокованих підприємств становила лише близько 0,55 % від загальної кількості активних суб'єктів господарювання і суттєво не вплинула на загальні показники регіонального продукту приймаючих областей, цей процес запустив глибоку структурну трансформацію бізнес-моделей.

Виник феномен «адаптивної інвестиційної привабливості», коли географічне переміщення промислових потужностей стимулювало залучення нових капіталів та модернізацію виробничих ліній. Завдяки релокації регіональні інвестиції у Львівській області зросли на 340 %, а у Закарпатській – на 280 % у 2022–2024 роках, що сприяло формуванню нових центрів промислової активності на заході країни [16]. Важливу роль у цьому процесі відіграє розбудова індустріальних парків типу Brownfield (на базі готових промислових майданчиків із комунікаціями). Станом на початок 2023 року до Реєстру було внесено 60 індустріальних парків, а

впровадження моделі екоіндустріальних парків за підтримки ЮНІДО (UNIDO) дозволяє розвивати нові потужності на засадах циркулярної економіки.

Попри колосальні втрати, у 2023–2024 роках промисловість України продемонструвала ознаки адаптації та відновлення. Промислове виробництво, яке скоротилося на 36,7 % у 2022 році, за підсумками 2023 року зросло на 6,8 %, а в першому півріччі 2024 року продемонструвало приріст на 8,1 % порівняно з аналогічним періодом попереднього року. Головним драйвером відновлення стало зростання в переробній промисловості (+11 %), тоді як у добувній воно становило 5,6 % [11].

Основними чинниками, що забезпечили відновлювальний тренд, стали:

– стабільне функціонування Чорноморського морського коридору, що дозволило збільшити експорт металопрокату за дев'ять місяців 2024 року на 55,1 % (до 3,32 млн т). Це підтримало зростання в металургії на рівні 29,8 % та дозволило збільшити випуск чавуну на 21,9 %, сталі на 28,2 % та прокату на 22,7 %;

– високий внутрішній попит з боку оборонно-промислового комплексу (ОПК) та інфраструктурної відбудови. Будівельний сектор зріс на 37,1 % (будівництво інженерних споруд – на 46,1 %) за рахунок відновлення критичних об'єктів, що стимулювало виробництво арматури та цементу;

– активізація транспортного машинобудування, зокрема виконання контрактів ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод» на постачання пасажирських вагонів для Укрзалізниці, що підтримало попит на листовий прокат;

– стрімке зростання у харчовій промисловості (+15,9 % у першому півріччі 2024 року), де виробництво цукру зросло на 39,4 %, а олії та тваринних жирів – на 37,4 %.

– активне державне та оборонне замовлення в ОПК, що стимулювало випуск військових транспортних засобів (+7,9 %) та виробництво залізничних локомотивів (+13,7 %).

Ці тенденції свідчать про поступове подолання шокового стану та перехід промислового сектору до фази адаптивного відновлення на новій просторовій та технологічній базі.

Висновки. Аналіз деформації галузевої структури та оцінка втрат промислово-технологічного потенціалу України дозволяють сформулювати кілька ключових теоретичних та прикладних висновків.

По-перше, накопичені протягом десятиліть ринкової трансформації структурні асиметрії, що виражалися у деіндустріалізації та консервації експортно-сировинної моделі розвитку, зумовили високу вразливість промислового комплексу перед зовнішніми шоками. Воєнна агресія РФ перетворила ці приховані деформації на відкриту катастрофічну деструкцію, призвівши до фізичної втрати ключових металургійних активів та окупації понад 40 % родовищ стратегічної мінерально-сировинної бази.

По-друге, загальний обсяг втрат промисловості є критичним для національної економіки. Прямі збитки промисловості, будівництва та послуг на кінець 2024 року досягли \$14,4 млрд, тоді як непрямі втрати у вигляді недоотриманого виторгу підприємств до кінця 2026 року прогноуються на рівні \$645,6 млрд. Масштабність руйнувань вимагає принципово нових методологічних підходів до оцінювання збитків, зокрема обов'язкового розрахунку упущеної вигоди підприємств за методом компаундування грошових потоків (NOPAT) відповідно до вимог спільної Методики № 3904/1223, що є передумовою для пред'явлення репараційних вимог.

По-третє, процеси вимушеної релокації підприємств та їх просторова адаптація у західних регіонах України сформували передумови для поступової диверсифікації та технологічного оновлення виробничого апарату. Зростання регіональних інвестицій на 280–340 % та активна розбудова індустріальних парків створюють інфраструктурний каркас для поствоєнного розвитку на нових технологічних засадах.

По-четверте, започаткований у 2023–2024 роках відновлювальний тренд у

промисловості (+8,1 % зростання у першому півріччі 2024 року) доводить життєздатність вітчизняного бізнесу, проте його подальше збереження критично залежить від стабільності логістичних шляхів та безпеки енергетичної системи.

Для забезпечення довгострокової конкурентоспроможності промислового комплексу державна політика відновлення має повністю відмовитися від неоліберальних догм «Вашингтонського консенсусу» на користь моделі «підприємницької держави» та активної індустріальної політики інверсивного типу. Пріоритетом поствоєнної відбудови має стати не механічне відтворення старих низькотехнологічних виробництв, а глибока неоіндустріалізація обробного сектору на засадах шостого технологічного укладу, екологічних стандартів Green Deal та циркулярної економіки, що дозволить інтегрувати промисловість України до Єдиного ринку ЄС на правах постачальника високотехнологічної готової продукції.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дугінець Г. Деіндустріалізація як можливість зростання в умовах фінансової кризи. *Економіка та суспільство*, 2020. №22. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2020-22-93>.
2. Кіндзерський Ю. І. Повоєнне відновлення промисловості України: виклики та особливості політики. *Економічний аналіз*, 2022. Том 32. № 2. С. 101–117. DOI: 10.35774/econ2022.02.101.
3. Волошанська А. В. Аналіз впливу деіндустріалізації в період фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр. на економічні процеси сьогодення. *Інтелект XXI*, 2017. № 6. С. 14–18. URL: https://intellect21.nuft.org.ua/journal/2017/2017_6/2.pdf.
4. Гонтарук Я. В. Реструктуризація переробних підприємств АПК в умовах глобалізації: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Вінницький національний аграрний університет, м. Вінниця, 2021. 211 с. URL: <https://vsau.org/assets/images/content/ nauka/specrady/hontaruk.pdf>.
5. Беякова О. В. Інноваційний розвиток національної економіки: концептуальні засади взаємодії влади, науки і бізнесу: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03. ВНЗ «Національна академія управління», Київ, 2021. 454 с. URL: <https://nam.kyiv.ua/files/tesis/dysertatsiia-bieliakova-ov.pdf>.
6. Богиня Д. П. Економічні аспекти державного та територіального регулювання зайнятості населення в структурі механізму мотивації праці. *Регіональна політика України: наукові основи, методи, механізми*: зб. наук. праць. Львів, 1998. Ч.2. С. 151–156.
7. Дейнеко Л., Кушніренко О., Ципліцька О., Гахович Н. Наслідки повномасштабної воєнної агресії РФ для української промисловості. *Економіка України*, 2022. Вип. 65(5(726)). С. 3–25. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.05.003>.
8. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released. World Bank Group. 2025. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2025/02/25/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released>.
9. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на листопад 2024 року. KSE.2025. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2025/02/KSE_Damages_Report-November-2024-UA.pdf.

10. Пріоритети забезпечення стійкості промисловості й аграрного сектору економіки України в умовах повномасштабної війни. Аналітична доповідь. Національний інститут стратегічних досліджень, 2023. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.04>.
11. Сучасні тенденції в українській промисловості. Національний інститут стратегічних досліджень, 2024. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/suchasni-tendentsiyi-v-ukrayinskiy-promyslovosti>.
12. Звіт про непрямі фінансові втрати економіки внаслідок військової агресії росії проти України до кінця 2026 року. KSE. 2026. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2026/02/KSE-Institute_Losses-2026-Report-ua-2.pdf.
13. Непрямі втрати економіки України оцінюються у \$1,7 трлн втраченого виторгу до кінця 2026 року. KSE Institute. 2026. <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/непрями-втрати-ekonomiki-ukrayini-otsinyuyutsya-u-1-7-trln-vtrachenogo-vitorgu-do-kintsya-2026-roku-kse-institute/>.
14. Захарук А., Кравчук Д. Актуальні проблеми відшкодування упущеної вигоди. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*, 2024. Вип. № 1(127) DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2195/2024/1.127-5>.
15. Ковалишин В. Р. Вплив релокації бізнесу на соціально-економічний розвиток Карпатського регіону. *Регіональна економіка*, 2024. №1(111). С. 25–33. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-1-3>.
16. Tkachenko A., Khanenko A. Релокація як фактор трансформації інвестиційної привабливості українських підприємств у 2022-2024 роках. *Економічний аналіз*, 2025. Том 35. № 4. С. 476–486. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.04.476>.

REFERENCES:

1. Duhinets H. (2020). Deindustrializatsiia yak mozhlyvist zrostantia v umovakh finansovoi kryzy [Deindustrialization as an opportunity for growth in a financial crisis]. *Ekonomika ta Suspilstvo*, no. 22. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2020-22-93>.
2. Kindzerskyi Yu. I. (2022). Povoienne vidnovlennia promyslovosti Ukrainy: vykyky ta osoblyvosti polityky [Post-war recovery of Ukraine's industry: challenges and policy features]. *Ekonomichnyi Analiz*, vol. 32, no. 2, pp. 101–117. <https://doi.org/10.35774/econa2022.02.101>.
3. Voloshanska A. V. (2017). Analiz vplyvu deindustrializatsii v period finansovo-ekonomichnoi kryzy 2008-2009 rr. na ekonomichni protsesy sohodennia [Analysis of the impact of deindustrialization during the financial and economic crisis of 2008-2009 on today's economic processes]. *Intelekt XXI*, no. 6, pp. 14–18. Available at: https://intellect21.nuft.org.ua/journal/2017/2017_6/2.pdf.
4. Hontaruk Ya. V. (2021). *Restrukturyzatsiia pererobnykh pidpriemstv APK v umovakh hlobalizatsii* [Restructuring of agricultural processing enterprises in the context of globalization] (Candidate's thesis). Vinnytsia National Agrarian University, Vinnytsia. Available at: <https://vsau.org/assets/images/content/nauka/specrady/hontaruk.pdf>.
5. Beliakova O. V. (2021). *Innovatsiinyi rozvytok natsionalnoi ekonomiky: kontseptualni zasady vzaiemodii vlady, nauky i biznesu* [Innovative development of the national economy: conceptual foundations of interaction between government, science and business] (Candidate's thesis). HEI National Academy of Management, Kyiv. Available at: <https://nam.kyiv.ua/files/tesis/dysertatsiia-bieliakova-ov.pdf>.
6. Bohynia D. P. (1998). Ekonomichni aspekty derzhavnoho ta terytorialnoho rehuliuвання zainiatosti naselennia v strukturі mekhanizmu motyvatsii pratsi [Economic aspects of state and territorial regulation of population employment in the structure of labor motivation mechanism]. *Rehionalna polityka Ukrainy: naukovi osnovy, metody, mekhanizmy: zb. nauk. prats* [Regional policy of Ukraine: scientific foundations, methods, mechanisms: collection of scientific papers], part 2, pp. 151–156.

7. Deineko L., Kushnirenko O., Tsyplitska O., Hakhovych N. (2022). Naslidky povnomasshtabnoi voiennoi ahresii rf dlia ukrainskoi promyslovosti [Consequences of the full-scale military aggression of the Russian Federation for Ukrainian industry]. *Ekonomika Ukrainy*, vol. 65. no. 5(726), pp. 3–25. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.05.003>.
8. World Bank Group. (2025). Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released. *World Bank Group*. Available at: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2025/02/25/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released>.
9. KSE. (2025). *Zvit pro priami zbytkv infrastruktury vid ruinovan vnaslidok viiskovoi ahresii rosii proty Ukrainy stanom na lystopad 2024 roku* [Report on direct infrastructure damages from destruction caused by Russia's military aggression against Ukraine as of November 2024]. *Kyiv School of Economics*. Available at: https://kse.ua/wp-content/uploads/2025/02/KSE_Damages_Report-November-2024-UA.pdf.
10. National Institute for Strategic Studies. (2023). *Priorytety zabezpechennia stiikosti promyslovosti i ahrarnoho sektoru ekonomiky Ukrainy v umovakh povnomasshtabnoi viiny. Analitichna dopovid* [Priorities for ensuring the resilience of industry and the agricultural sector of Ukraine's economy under full-scale war. Analytical report]. *NISS*. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.04>
11. National Institute for Strategic Studies. (2024). *Suchasni tendentsii v ukrainskii promyslovosti* [Current trends in Ukrainian industry]. *NISS*. Available at: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/suchasni-tendentsiyi-v-ukrayinskiy-promyslovosti>.
12. KSE. (2026). *Zvit pro nepriami finansovi vtraty ekonomiky vnaslidok viiskovoi ahresii rosii proty Ukrainy do kintsia 2026 roku* [Report on indirect financial losses of the economy due to Russia's military aggression against Ukraine until the end of 2026]. *Kyiv School of Economics*. Available at: https://kse.ua/wp-content/uploads/2026/02/KSE-Institute_Losses-2026-Report-ua-2.pdf.
13. KSE Institute. (2026). *Nepriami vtraty ekonomiky Ukrainy otsiniuiutsia u \$1,7 trln vtrachenoho vytorhu do kintsia 2026 roku* [Indirect losses of Ukraine's economy are estimated at \$1.7 trillion of lost revenue by the end of 2026]. *Kyiv School of Economics*. Available at: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/nepriami-vtrati-ekonomiki-ukrayini-otsinyuyutsya-u-1-7-trln-vtrachenogo-vitorgu-do-kintsia-2026-roku-kse-institute/>.
14. Zakharuk A., Kravchuk D. (2024). Aktualni problemy vidshkoduvannia upushchenoi vyhody [Current problems of lost profits compensation]. *Visnyk Kyivskoho Natsionalnoho Universitetu Imeni Tarasa Shevchenka. Yurydichni Nauky*, no. 1(127). <https://doi.org/10.17721/1728-2195/2024/1.127-5>.
15. Kovalyshyn V. R. (2024). Vplyv relokatsii biznesu na sotsialno-ekonomichni rozvytok Karpathkoho rehionu [The impact of business relocation on the socio-economic development of the Carpathian region]. *Rehionalna Ekonomika*, no. 1(111). pp. 25–33. <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-1-3>.
16. Tkachenko A., Khanenko A. (2025). Relokatsiia yak faktor transformatsii investytsiinoi pryvablivosti ukrainskykh pidpriemstv u 2022-2024 rokakh [Relocation as a factor of transformation of the investment attractiveness of Ukrainian enterprises in 2022-2024]. *Ekonomichniy Analiz*, vol. 35. no. 4. pp. 476–486. <https://doi.org/10.35774/econa2025.04.476>.

Стаття надійшла до редакції: 08.04.2026; рецензування: 15.04.2026;

прийнята до публікації 21.04.2026. Автори прочитали і дали згоду рукопису.

The article was submitted on 08.04.2026; revised on 15.04.2026; and accepted for publication on 21.04.2026. The authors read and approved the final version of the manuscript.